

Міністерство освіти і науки України

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

Факультет економічних наук

Кафедра фінансів

Кваліфікаційна робота

освітній ступінь - бакалавр

на тему: **«АНАЛІЗ ЗВПЛИВУ МІЖНАРОДНОЇ ДОПОМОГИ НА РІВЕНЬ
БЕЗРОБІТТЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ В УКРАЇНІ»**

Виконала: студентка 4-го року навчання,
спеціальність 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»

Белеля Софія Олегівна

Керівник: Семко Р. Б.
кандидат економічних наук, доцент

Рецензент _____
(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою «_____»

Секретар ЕК _____ Донкоглова Н.А.

«_____» _____ 2024 р.

Київ 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1	7
1.1 Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, як основними міжнародними партнерами, до повномасштабного вторгнення та під час воєнного стану в Україні	7
1.2 Вплив війни в Україні на світ та допомога з-за кордону від початку повномасштабного вторгнення.....	14
1.3 Перспективи співпраці України з міжнародними партнерами.....	17
РОЗДІЛ 2	21
2.1 Аналіз співпраці України з міжнародними партнерами до та після повномасштабного вторгнення.....	21
2.2 Аналіз динаміки рівня безробіття до початку повномасштабного вторгнення та після	34
РОЗДІЛ 3.....	35
3.1 Моделювання залежності між рівнем державного та гарантованого державою боргу та рівнем безробіття в Україні.....	37
3.2 Рекомендації щодо залучення іноземних інвесторів та поліпшення рівня зайнятості в Україні	48
ВИСНОВКИ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	53

ВСТУП

Актуальність дослідження. Для будь-якої країни світу з більш-менш розвиненими зовнішньоекономічними зв'язками, співробітництво з міжнародними партнерами є важливим чинником який впливає на підтримку економіки, посилення позицій на міжнародній арені, налагодження нових зв'язків та підвищення темпів економічного зростання. Тому міжнародні відносини важливі завжди, а коли настає період кризи, це питання загострюється ще більше, особливо якщо мова йде про воєнні дії.

Для держави, яка знаходиться у стані війни, міжнародна підтримка зазвичай надзвичайно важлива, часто навіть на критичному рівні. Іноземні партнери надають не лише грошову допомогу, а й постачають зброю, гуманітарну допомогу тощо, проте все ж, напевно, найважливішим компонентом є фінансова підтримка якої постійно бракує, і саме тому співробітництво з міжнародними партнерами під час ведення воєнних дій має надважливу роль.

Якщо розглядати це питання з технічного боку, то матеріальна міжнародна співпраця може мати абсолютно різні форми – один з прикладів це промислова співпраця, тобто кілька країн можуть разом займатися виготовленням та збутом певних товарів, створювати спільні підприємства. Але криза спричинена війною змушує такі види співробітництва переміститись на другий план, і співпраця з країною, яка знаходиться у стані війни набуває інших форм, основним принципом яких є забезпечення нагальних потреб. Оскільки зараз Україна переживає війну, тема співробітництва з міжнародними партнерами є як ніколи актуальною.

Міжнародна підтримка має різні джерела надходження. Основну грошову, і не тільки, допомогу надають міжнародні фінансові організації – їхнім завданням власне і є підтримання світової стабільності, турбота про глобальне економічне зростання та налагодження фінансових зв'язків. Їхня діяльність фактично забезпечується кооперацією кількох і більше країн, тому допомога країнам які переживають труднощі в певній мірі забезпечує міжнародній фінансовій

інституції майбутнього надійного партнера. Власне, ця ж мотивація притаманна й іншим міжнародним партнерам – окремим країнам, або приватним інвесторам.

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є оцінка впливу міжнародної фінансової допомоги на рівень безробіття в Україні під час воєнного стану.

Для досягнення мети необхідно вирішити наступні задачі:

1. Описати та порівняти різні види міжнародної співпраці іноземних інвесторів з Україною
2. Визначити роль міжнародної фінансової допомоги у підтримці стану та розвитку рівня економіки України до та після початку повномасштабного вторгнення
3. Проаналізувати динаміку рівня безробіття в Україні за останні роки
4. Змодельовати залежність рівня безробіття в Україні від обсягів наданої міжнародної фінансової допомоги та надати рекомендації щодо залучення нових інвестицій

Об’єкт дослідження – міжнародна фінансова допомога Україні.

Предмет дослідження – вплив обсягів наданої міжнародної фінансової допомоги на рівень безробіття в Україні.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано пошукові, описові методи опрацювання інформації, побудова графіків на основі зібраних статистичних даних, використано елементи математичного моделювання для оцінки залежності.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові доробки та результати досліджень вітчизняних вчених, які вивчали суміжні питання, статистичні дані та аналітичні матеріали Міністерства фінансів України, Державної служби статистики України, звітності міжнародних фінансових організацій – Світового банку, Міжнародного валютного фонду, наукові статті вітчизняних та іноземних спеціалістів у сфері інвестицій, ресурси мережі Інтернет.

Питання стійкості економіки України є актуальним протягом щонайменше останнього десятиліття, тож серед вітчизняних науковців є низка тих, хто досліджував роль іноземних надходжень грошових коштів від міжнародних фінансових організацій та приватних інвесторів під час криз в Україні. Серед робіт які склали теоретичну базу для вивчення цього питання, та на які спирається дане дослідження, слід виділити Скоробогатову Н. Є., яка описала основи співробітництва України з міжнародними партнерами. Слід окремо виділити роботи Боринець С. Я., Кириченко О. О., Мікули Н. А., які значною мірою вплинули на розуміння питання зовнішньоекономічних зв'язків України. Також, протягом повномасштабної війни, низка фінансистів надавали експертні коментарі щодо практичного боку питання грошових надходжень з-за кордону.

Практичне значення одержаних результатів. Одержані результати дадуть змогу приймати рішення стосовно відкриття нових програм співпраці з іноземними інвесторами, орієнтуючись в тому наскільки їхні грошові інвестиції можуть вплинути на рівень зайнятості населення. Надані рекомендації допоможуть спланувати нові кроки у заохоченні нових інвестицій та заходи з зниження рівня безробіття.

Наукова новизна одержаних результатів. Науковий результат розширює відомі положення з методів запобігання зростанню рівня безробіття в Україні, а також доповнює методи залучення міжнародних інвестицій в Україну.

Ключові слова: міжнародна допомога, іноземні інвестиції, рівень безробіття, фінансова допомога.

РОЗДІЛ 1

1.1 Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями, як основними міжнародними партнерами, до повномасштабного вторгнення та під час воєнного стану в Україні

Коли мова йде про міжнародну фінансову допомогу країні під час воєнного стану або в мирний час, лєвова частка наданих коштів надходить від різних міжнародних фінансових організацій, тому їх слід виокремити. Співробітництво, в контексті угоди між двома або більше сторонами, є ефективним механізмом, спрямованим на забезпечення вигоди для всіх учасників. Цей принцип застосовується і до міжнародного співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями – тобто, передбачається, що вигоду несе не лише Україна, яка отримує фінансову підтримку у вигляді траншів, але й міжнародна фінансова організація, що надає ці кошти.

Оцінка ефективності міжнародного співробітництва може бути здійснена за допомогою ряду критеріїв, серед яких ключовими є:

- Часовий інтервал - цей критерій визначає тривалість співпраці та може бути коротко-, середньо- або довгостроковим – відповідно, він відображає, наскільки тривала та стійка є взаємодія між сторонами.
- Такий критерій як рівень управління вказує на масштаб того, на що орієнтована співпраця. Вона може здійснюватися як на рівні окремого підрозділу підприємства, так і на регіональному рівні або ж державному. Рівень управління відображає ступінь впливу співробітництва на відповідність меті та стратегічним цілям сторін.
- Аспект виду діяльності відображає множину можливостей для співпраці. Міжнародна взаємодія може бути спрямована на кардинально різні сфери - спільне виробництво, науково-технічну

співпрацю, інвестиційну та валютно-фінансову діяльність, а також, звісно, зовнішню торгівлю та інші напрямки. Цей критерій дозволяє з'ясувати різноманітність та потенційні можливості співробітництва.

Врахування цих критеріїв дозволяє здійснювати об'єктивну оцінку міжнародного співробітництва та визначати його ефективність у досягненні поставлених цілей та задач. Для того ж щоб оцінити ефективність міжнародної співпраці фактично в конкретному випадку застосовуються різні показники ефективності та різновиди аналізу. Тобто проводиться оцінка технічного аспекту співпраці (технологічні процеси, інфраструктура, логістика тощо), проводиться аналіз фінансових показників щоб визначити здатність партнерів до забезпечення фінансових зобов'язань у рамках співпраці.

Також проводиться інституційний аналіз, тобто оцінка інституційних рамок, законодавства та політичного середовища, які впливають на реалізацію спільних проектів, відбувається економічний аналіз та вивчення економічних вигод та витрат, враховуючи вплив співпраці на економічний розвиток учасників. Комерційний аналіз проводиться аби здійснити оцінку можливостей проведення комерційної діяльності та оцінити здатність отримати прибуток від співпраці.

Слід окремо виділити екологічний та соціальний аналіз – в їх рамках проводиться оцінка впливу співпраці на навколишнє середовище та природні ресурси, вивчення соціальних наслідків співпраці, включаючи вплив на життя та добробут населення [1].

Для отримання повного та об'єктивного висновку щодо перспектив, здійснення та результатів зовнішньоекономічної діяльності потрібно усі проведені види аналізу за трьома критеріями ефективності міжнародного співробітництва, які були наведені вище, розглядати у поєднанні - такий підхід дозволяє отримати комплексне уявлення про всі аспекти співпраці та її вплив на учасників та оточуюче їх середовище.

Міжнародне співробітництво, включаючи його економічну складову, функціонує завдяки підвищенню ефективності зовнішньоекономічної діяльності країни. Це досягається за допомогою впровадження та оцінки різноманітних методів у різних сферах діяльності. В межах країни ефективність оцінюється за такими ефектами, як науково-технічний, подолання дефіциту ресурсів, збереження на майбутнє, зовнішньоторговельний ефект, підвищення іміджу країни на міжнародній арені, ефект кооперування та спеціалізації тощо [2].

Розвиток наукових досліджень та технологічних інновацій сприяє підвищенню конкурентоспроможності країни на міжнародному ринку, співпраця з міжнародними партнерами дозволяє компенсувати дефіцит ресурсів та забезпечити їх стабільне використання для майбутніх поколінь. Розширення зовнішнього ринку та збільшення обсягів експорту сприяють зростанню економіки та підвищенню доходів країни. Успішне міжнародне співробітництво сприяє підвищенню престижу та авторитету країни на міжнародній арені, що може мати позитивний вплив на розвиток дипломатичних та політичних відносин, а спільні проекти та співпраця з іншими країнами дозволяють краще використовувати внутрішні ресурси та досягати взаємної вигоди.

На макроекономічному рівні важливим аспектом є соціальна та економічна ефективність міжнародної співпраці. Щодо економічної ефективності, слід враховувати обсяги валютної виручки, необхідної для здійснення імпорту. Ця виручка забезпечується завдяки експорту товарів вітчизняних виробників, проте сутність економічної ефективності полягає у тому, що потреби вітчизняної економіки компенсуються за рахунок придбання товарів іноземних виробників. Таким чином, зростання національного доходу країни завдяки збільшенню обсягів виручки від експорту вітчизняної продукції є критерієм, за яким можна оцінити ефективність зовнішньоекономічної діяльності конкретної держави.

Результати втілення програм співробітництва з різними міжнародними фінансовими організаціями протягом певного періоду часу відображають показники ефективності відповідної міжнародної співпраці. Ці наслідки

діяльності країни включають політичні, соціальні, економічні, інфраструктурні, освітні, екологічні, культурні та інші, і вони повинні аналізуватись в комплексі. Проте, визначення чинників, що формують кожну з цих груп показників оцінки, досі залишається об'єктом сучасних досліджень.

Поточний стан та пріоритети в майбутньому розвитку країни мають вирішальну роль і прямо впливають на визначення ваги різних груп критеріїв. Розробка детального механізму оцінки того, наскільки ефективна співпраця країни з міжнародними фінансовими організаціями, дозволить визначити пріоритети у реалізації існуючих та розробці нових програм співробітництва які будуть актуальні.

Розглядаючи практичний бік питання співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями, важливо визначити інтереси обох сторін. З одного боку, Україна має зацікавленість у таких аспектах, як отримання інвестицій, інтеграція та впровадження новітніх виробничих та інформаційних технологій, а також участь у глобальних фінансових та економічних ринках. Також важливо для неї мати рівноправну участь у міжнародному поділі праці, що сприяє розвитку та конкурентоспроможності на міжнародній арені.

З свого боку, міжнародні фінансові установи також мають свої власні інтереси у співпраці з Україною. Кожна із них керується власними механізмами співробітництва, проте можна виокремити спільні основні напрями інтересів. Наприклад, це реалізація проектів, спрямованих на охорону навколишнього середовища та підтримку екологічних ініціатив, допомога у відновленні після трагедії на Чорнобильській АЕС та ліквідації її наслідків, а також внесок у забезпечення макроекономічної стабільності України, розвиток її економіки [3].

З початку війни Україна отримала значну підтримку від закордонних партнерів, а лівову частину фінансової допомоги надавали саме міжнародні фінансові інституції. Україна підтримує співпрацю з рядом міжнародних фінансових організацій, в яких вона має членство, таких як Європейський банк

реконструкції та розвитку (ЄБРР), Чорноморський банк торгівлі та розвитку (ЧБТР), Міжнародний валютний фонд (МВФ), Група Світового банку (СБ) та інші. Проте, варто відзначити, що допомогу Україні надають і такі міжнародні фінансові установи, як, наприклад, Європейський інвестиційний банк (ЄІБ) – тобто ті, членом яких вона не є [4].

Співпраця з такими установами спрямована на розвиток фінансового сектору та підвищення ефективності взаємозв'язків України з міжнародними фінансовими організаціями. Зараз отримані кошти від Європейського інвестиційного банку та Чорноморського банку торгівлі та розвитку використовуються Україною на фінансове забезпечення проектів у тих секторах економіки країни які потребують підтримки з боку інвесторів. Одним з таких прикладів є проект з підвищення безпеки автомобільних доріг в містах України [5].

З початку повномасштабного вторгнення, впродовж першого року повномасштабної війни Світовий банк надав Україні значну фінансову підтримку, що становила більше 60 млрд гривень. У 2023 році на рахунок НБУ від Світового банку надійшло 16,4 млрд дол. США. Окрім надання прямої фінансової допомоги, Світовий банк, разом з іншими міжнародними інституціями, висловлює свою позицію на підтримку України через публічні заяви. Це посилює мотивацію інших міжнародних організацій та партнерів приєднуватися до зусиль щодо підтримки та розвитку України, включаючи її економіку.

Анна Б'єрде, віце-президентка Світового банку з питань регіону Європи та Центральної Азії, зазначила, що перед українцями стоїть довгий шлях до відновлення, і тому "партнерам з розвитку слід продовжувати єдині зусилля щодо відбудови України". Лідери різних міжнародних організацій також висловлювали підтримку, наголошуючи, що Україні потрібна допомога не тільки у протистоянні країні-агресорці, але й у післявоєнному відновленні та розвитку. Отже, можна розраховувати на співпрацю з іноземними інвесторами і на етапі відновлення після перемоги у війні [6].

У 2023 році Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) внаслідок збільшення інвестицій ЄБРР після російського вторгнення у лютому 2022 року надав рекордні суми фінансування для України - 2,1 млрд євро, порівняно з 1,7 млрд євро у 2022 році. Згідно з результатом, відміченим у жовтні 2023 року, установою було перевищено цільовий обсяг інвестицій у 3 млрд євро Україні протягом 2022-2023 років [7].

Також у 2023 році керівництво ЄБРР прийняло рішення збільшити капітал банку на 4 млрд євро до 34 млрд євро для того аби надавати Україні додаткову підтримку. Планується продовжити інвестиції на рівні близько 1,5 млрд щорічно, і збільшення капіталу дозволить подвоїти цю суму вже на етапі відновлення. Така позиція цілком зрозуміла, адже відповідає спрямуванню Європейського банку реконструкції та розвитку.

За період 2022-2023 років ЄБРР також змогла залучити понад €1,6 млрд донорських коштів для України, включаючи нефінансовані гарантії. У 2023 році було виділено понад 409 млн євро з цієї суми. Європейський Союз забезпечив більшість з цих ресурсів. Значний внесок також зробили Норвегія, Канада, Іспанія та Нідерланди.

У 2023 році ЄБРР надав один мільярд євро у приватний сектор, а саме включаючи 600 млн євро у формі кредитів через партнерські фінансові інституції в Україні та 400 млн євро у рамках Програми сприяння торгівлі.

Президентка ЄБРР Оділь Рено-Бассо зауважила, що вже третій рік ЄБРР продовжує підтримувати економіку та народ України під час війни. «Забезпечення подальшого функціонування приватних компаній та критичної інфраструктури надзвичайно важливо для успіху на війні та підготовки до відновлення. Завдячуючи підтримці акціонерів, ЄБРР зможе і надалі активно інвестувати та підтримувати Україну».

Наразі Європейський банк реконструкції та розвитку акцентує увагу на п'яти основних напрямках інвестицій в Україні, а саме мова йде про енергетичну

та продовольчу безпеку, критичну інфраструктуру, торгівлю та підтримку приватного сектору. У кінці 2023 року особливу увагу приділяли енергетичній безпеці. У рамках угод за підтримки Норвегії та Нідерландів для створення стратегічних резервів природного газу на другий опалювальний сезон після повномасштабного вторгнення росії на територію України було надано кредит у розмірі 200 мільйонів євро Національній акціонерній компанії "Нафтогаз України", а також кредит під державну гарантію у розмірі 150 мільйонів євро для Національної електричної компанії "Укренерго" за підтримки Норвегії та Італії. Раніше, за участю донорів, ЄБРР інвестував 520 мільйонів євро для "Укренерго" та 300 мільйонів євро для "Нафтогазу України" в рамках пакета фінансування у розмірі 500 мільйонів євро. У 2023 році також було підписано Меморандум про взаєморозуміння щодо надання 200 мільйонів євро нового фінансування українському оператору Гідроелектростанції "Укргідроенерго" [8].

Крім того, ЄБРР активно сприяє розвитку капіталовкладень в Україні, підтримує сільськогосподарський сектор та інвестує в інфраструктуру з метою поліпшення зв'язків з іншими країнами. Банк підтримав 49 проектів у цих секторах, 90% яких реалізувалися у приватному секторі. Крім того, ЄБРР сприяв 201 транзакції в рамках Програми сприяння торгівлі, про яку вже згадувалося вище.

У сфері критичної інфраструктури ЄБРР надав кредити на суму 250 мільйонів євро для "Укрзалізниці" з метою підтримки її діяльності та осучаснення залізничних зв'язків з країнами Європейського Союзу.

Також банк сприяє поліпшенню автомобільного та залізничного зв'язку України з іншими країнами в умовах невизначеності, що спричинена війною, через такі чорноморські порти, як Одеса. В рамках таких ініціатив, Банк надав 182 мільйони євро на покращення стану ділянки автомобільної дороги між Львовом і Равою-Руською на кордоні з Польщею за ініціативою "Шляхи європейської солідарності", у яку він інвестує 300 мільйонів євро.

Щодо продовольчої безпеки, ЄБРР акцентує увагу на поліпшенні зернових експортних потужностей та доступності грошових інвестицій на всіх етапах виробництва харчової продукції. Наприклад, у липні 2023 року від ЄБРР було надано 9,6 мільйонів євро компанії "Агросем" на будівництво зерноперевалювального комплексу та розширення залізничного терміналу поблизу польського кордону.

Поміж грошової допомоги, Європейський банк реконструкції та розвитку продовжує сприяти реформам в Україні, що є важливим фактором не лише для приваблення майбутніх інвестицій в приватний сектор, а й для просування України у напрямку членства в Європейському Союзі. Шляхом співпраці з урядом та іншими державними установами через Українську архітектуру реформ та Бізнес-омбудсмена, Банк спрямовує зусилля на виконання вимог ЄС та євроінтеграційних процесів. У цей же час, платформа цифрових закупівель ProZorro сприяє підвищенню ефективності та прозорості публічних закупівель.

Крім того, ЄБРР активно допомагає Україні у готовності до ефективного використання значних фінансових ресурсів, необхідних на етапі відновлення. ЄБРР у співпраці з Європейським інвестиційним банком і Світовим банком, сприяє розвитку інституційної спроможності міністерств та інших державних органів, а також забезпечує технічну допомогу Державному агентству з відновлення та розвитку інфраструктури України з метою створення хорошого проєктного офісу [9].

1.2 Вплив війни в Україні на світ та допомога з-за кордону від початку повномасштабного вторгнення

Те як світ віднісся до агресії в бік України можна відслідкувати на основі відкритих заяв міжнародних партнерів, включаючи міжнародні фінансові установи, найвпливовіші з яких з самого початку виявляли свою підтримку Україні, зокрема наданням необхідної фінансової допомоги.

Наприклад, Міжнародний валютний фонд ще у 2022 році передбачав подальший спад глобального економічного зростання у 2023 році через війну в Україні. Це спричинило зниження показників не лише для України, а й для 143 держав світу - тих, частка валового внутрішнього продукту (ВВП) яких становить 86% світового ВВП [10].

Вплив ситуації спостерігався різний в залежності від країни. У росії та України зниження рівня економіки на, фактично, критичному рівні є очікуваним та логічним, але для інших країн ситуація прямо залежала від міцності їхніх зв'язків з країнами-учасниками конфлікту.

Один з найперших кроків до повного відновлення стабільності – це знаходження абсолютної заміни товарам та послугам, на виробництві та експорті яких спеціалізується країна-агресорка. Звісно, через складні обставини на території саме України, та сумнівне ставлення Польщі до українського експорту, транспортування української продукції за кордон поскладнилося, що призводить до збитків для країн, що імпортують харчові продукти, інші види продукції та енергію в Європі, Азії, Африці та на Близькому Сході.

Зараз, країни, що мають потенціал для експорту, зокрема, палива, такого як нафта та природний газ, можуть побачити у війні в Україні стимул для утвердження своїх позицій на міжнародному ринку та заміщення позицій країни-агресорки. Наприклад, Європейський Союз (ЄС) у 2023 році відмовився від значного обсягу імпортованої нафти та газу з росії, хоч деякі підприємства ще продовжують ними користуватися. Держави які мають відповідний потенціал можуть вийти на заміну росії як постачальники, що таким чином допоможе Україні, адже значна частина валового внутрішнього продукту росії ґрунтується на експорті палива [11].

Отже, цілковите вторгнення країни-агресорки на територію України як наслідок призвело до зниження темпів зростання економіки не лише росії та України, а й цілого світу вже у 2022 році. Основними причинами цього різкого

спаду стало збільшення цін на основні продукти експорту країн-учасниць конфлікту, тобто паливо та продукти харчування. Проте, ще на початку повномасштабної війни у Міністерство економіки України передбачали, що ВВП країни може впасти на 40%, однак за підсумками 2022 року, особливо завдячуючи значній підтримці з-за кордону, цей показник становив 30,4%, що є кращим, ніж очікувалося [12].

У Світовій організації торгівлі (СОТ) наголошували, що у випадку, якщо відбудеться розпад світової економіки на окремі блоки, країни почнуть більш активно звертатися до внутрішнього виробництва та збуту товарів. Це може призвести до низки негативних наслідків, зокрема, до зменшення конкуренції, що найбільше вразить країни, які розвиваються. Війна між росією та Україною породила відчутний дисбаланс у світовій економіці, особливо важко це сприймається через те, що це велика криза яка виникла відразу після пандемії COVID-19, адже ще не минуло достатньо часу щоб світова економіка встигла повністю відновитися після наслідків пандемії коронавірусу, а війна в Україні не тільки поскладнює та затримує процес відновлення, а й поглиблює існуючі проблеми.

У 2022 році Міжнародний валютний фонд прогнозував сповільнення темпів зростання світової економіки до 2,7 у 2023 році – очікування майже справдилися, за результатами 2023 року ця цифра становила 3,1%. Проте, як і очікувалося, це найгірший показник за більш ніж 20 попередніх років, якщо не враховувати кризу, спричинену пандемією COVID-19. Такий показник пояснює те, що війна в Україні відображається і на найміцніших економіках світу. У 2023 році, через те що конфлікт набирає обертів, МВФ прогнозує подальше зниження темпів зростання світової економіки – вже до 2,4%. Що стосується темпів світової інфляції, то за прогнозами МВФ у 2023 році, у порівнянні з 2022, очікувалася цифра на рівні 6,5%, що і стало фактичним показником [13].

Одним з ключових факторів, які на це вплинули є те, що повномасштабне вторгнення РФ на територію України, як і зазначалося раніше, спровокувало

енергетичну кризу в Європі. Основною мірою саме через неї вартість життя стрімко зросла за короткий час, а також з'явилися відчутні перешкоди у веденні економічної діяльності.

Попри прогнози зниження рівня ВВП росії виявилось не настільки суттєвим, як передбачалося. Це пояснюється тим, що країна-агресорка продовжує експортувати енергетичні ресурси, хоча й у значно менших обсягах, ніж раніше. Європейський комісар з питань внутрішнього ринку наголошував, що хоча російський газ все ще надходить до деяких європейських компаній, його вплив вже не є критично великим. За його словами, раніше Європейський союз залежав від російських енергоносіїв на 40%, натомість зараз ця цифра складає всього 7%. Це означає, що цей відсоток можна легко компенсувати іншими постачальниками енергоресурсів - це відкриває можливості для інших країн, з відповідним потенціалом, замінити російське паливо на світовому ринку [11].

Зрозуміло, що війна в Україні вплинула на усі сфери економіки, і в першу чергу на рівень життя населення. Особливо цікавим є аспект рівня зайнятості, адже багато українців виїхали закордон, ще частина переїхали в більш безпечні регіони країни. Питання зайнятості складне, адже на нього впливає багато факторів – вже згадана міграція населення, густота населення, яка зросла у західних регіонах України, кількість неофіційно працевлаштованих людей, облік яких під час воєнного стану не здійснюється, що поскладнює оцінку реального рівня безробіття. Частина міжнародної допомоги, яка спрямована на підтримку соціальної сфери, може в теорії покращувати ситуацію, проте, знову ж, слід враховувати усі фактори впливу у сукупності. Тому оцінка впливу обсягів наданої міжнародної допомоги на рівень безробіття в Україні є актуальним питанням.

1.3 Перспективи співпраці України з міжнародними партнерами

Як вже було зазначено, міжнародні партнери України, зокрема міжнародні фінансові організації, заявляють про готовність підтримувати Україну не лише під час воєнного стану, а й на етапі післявоєнного відновлення. Проте, оскільки співпраця означає вигоду для усіх сторін, які приймають в ній участь, перспективи слід розглянути більш конкретно. Для цього можна скористатися принципом SWOT-аналізу, де окреслити основні переваги, недоліки, загрози та можливості такого співробітництва. Навіть враховуючи те, що повоєнне відновлення навряд очікуване в найближчому майбутньому, аналіз дозволить виявити перспективи такої співпраці навіть під час воєнного стану.

Проаналізуймо привабливість фінансових активів в Україні:

Переваги:

- Високий рівень розвитку сфери ІТ, яка навіть під час криз залишається стабільною та навіть стрімко розвивається.
- Після закінчення війни відкривається можливість вкладати в реконструкцію – а це сприятливий час для нових інвестицій.
- Україна активно розвиває мале та середнє підприємництво, а держава надає підтримку новим бізнесам, що робить інвестування в їхні проекти більш надійним.

Недоліки:

- Державні інституції досить слабкі, що означає недостатній захист прав інвесторів.
- Недостатня розвиненість внутрішнього ринку.
- Нереалізований потенціал країни.

Можливості:

- Україна має великі можливості та перспективи у сферах енергетики, газовидобуванні, металургії та розвитку агропромисловості, оскільки вона багата на природні ресурси та має сприятливі умови для сільськогосподарського сектору.

- Поміж держав Центральної та Східної Європи Україна займає стійку першість у сферах ІТ-аутсорсингу та науково-дослідної діяльності, що відкриває можливості для створення високо потенційних проектів.

Перешкоди:

- Сусідство з країною-агресоркою.
- Низький рівень розвиненості внутрішнього ринку інвестицій, що може насторожити потенційних інвесторів.

Одним з найбезпечніших та найлегших способів вкладання коштів у фінансові активи для підтримки України - це придбання військових облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП). При оцінці попиту на такі облігації слід враховувати як кількісні, так і психологічні аспекти. Особливо психологічний фактор має велике значення під час війни, оскільки інвестори, включно з інвесторами з-за кордону, придбають облігації не лише для отримання прибутку, але й для вираження підтримки українській армії та сприяння перемозі України. Це особливо актуально для зарубіжних інвесторів, оскільки війна в Україні впливає на економіки багатьох країн, і тому швидка перемога може сприяти полегшенню економічної кризи в інших державах. Для оцінки переваг і недоліків також можна провести SWOT-аналіз:

Сильні сторони:

- Велика дохідність і відсутність оподаткування доходів з облігацій.
- Висока надійність і стабільність інвестицій.
- Психологічний аспект, що полягає в підтримці української армії через купівлю облігацій.

- Відсутність необхідності у підтвердженні походження коштів для придбання облігацій.

- Пряма підтримка української армії, безпосередньо, на відміну від донатів у міжнародні організації-посередники, такі як «Червоний хрест».

Слабкі сторони:

- Різниця в доходності в залежності від валюти, в якій купуються облігації.
- Довготривалий термін інвестування, що потрібен для отримання більш високого прибутку, якщо ж інвестор хоче придбати короткострокові облігації, дохід буде меншим.

- Деякі банки та брокери встановлюють високий поріг входу для покупки облігацій (наприклад, від 10).

Можливості:

- Отримання гарантованого високого доходу від інвестицій.
- Придбання облігацій як спосіб долучитися до швидшої перемоги України.

Перешкоди:

- Нижча дохідність при покупці облігацій у доларах США та євро.
- Потреба у тривалому періоді утримання інвестицій для отримання більш високого прибутку.

Аспект засад та перспектив співробітництва України з міжнародними партнерами все ще потребує подальшого дослідження [14].

РОЗДІЛ 2

2.1 Аналіз співпраці України з міжнародними партнерами до та після повномасштабного вторгнення

Хоча інвестиційна активність в Україні за останні роки трохи знизилася, інтерес до країни все ще присутній. Інвестори виявляють інтерес до різних секторів, таких як інфраструктура, сільське господарство, виробництво і інформаційні технології. Однак інвестиційний клімат залишається складним через такі проблеми, як висока корупція, недостатній захист інтелектуальної власності, бюрократія та економічна нестабільність. Ці проблеми ускладнюють процес залучення іноземних та внутрішніх інвестицій в Україну.

Україна активно працює над покращенням інвестиційного клімату, що призводить до збільшення обсягу іноземних інвестицій. Для прикладу, за даними Державної служби статистики України, вже у 2020 році іноземні інвестори вклали в українську економіку більше 4 млрд доларів США, що на 11% більше, ніж у 2019 році. Зареєстровано великі інвестиційні проекти, наприклад ті що стосуються виробництва електромобілів. Україна також запустила Invest in Ukraine – інвестиційний портал, який надає інформацію про інвестиційний потенціал країни та допомагає іноземним інвесторам знаходити партнерів з України. Проте, щоб підвищити привабливість для іноземних інвесторів, Україна повинна покращувати сприятливість інвестиційного клімату, зменшувати бюрократію, виконувати реформи та покращувати захист прав інвесторів. Також необхідно покращувати інфраструктуру та заохочувати інвестиції в галузі з великим потенціалом для розвитку в Україні, такі як відновлювана енергетика, сільське господарство, ІТ [15].

Як свідчить статистика Держстату, в останні кілька років до повномасштабного вторгнення РФ на територію України, основна маса інвестицій

з-за кордону відходила у добре розвинені сфери в Україні – це, в першу чергу, промисловість. Наступне місце розділили сфери сільського господарства, будівництва та обов'язкового соціального страхування, інтерес до якого щороку зростає. Проте у порівнянні з обсягами інвестицій які були спрямовані у сферу промисловості, галузі які розділяють друге місце важко назвати провідними.

Якщо зосередитися на статистиці по роках, то станом на кінець 2019 року обсяг вкладень у промисловість становив третину від усієї суми, друге місце зайняли компанії які займаються торгівлею та ремонтом автовок. Через рік частка інвестицій у промисловість зростає до 40%, але друге місце тепер посіла сфера обов'язкового соціального страхування. В кінці 2021 року інвестиції в підприємства промисловості склали вже цілих 43,7%, на другому місці в цьому році знову опинилися організації, які спеціалізуються на ремонті автомобілів та торгівлі [16].

Слід розуміти що різні джерела фінансування з-за кордону спрямовуються на різні потреби. Якщо навіть мова йде про те, що велика частка інвестицій відходить у сектор промисловості, це не означає що власне промисловість в основному фінансується саме за рахунок таких інвестицій.

Наприклад, якщо говорити про стан речей у останньому році до початку повномасштабної війни – у 2021 – то за підсумками року виявлено, що обсяг капітальних інвестицій в українські підприємства становив майже 674 млрд грн. Проте це не означає що левову частку цієї суми становили іноземні інвестиції – все ж основним джерелом грошового забезпечення були власні кошти цих самих організацій та підприємств – в цей рік їхня частка становила більше ніж 68% від загального обсягу. Також значний відсоток склали вкладення у цю сферу з місцевих та державного бюджету України. Частка кредитних коштів становила 5%, для порівняння частка коштів які інвестували з-за кордону склали всього 0,1%. Як зазначалося, за останні роки тенденція була спадаюча, тож, для порівняння, цей самий показник у 2019 році був більшим у 8 разів і становив, відповідно, 0,8% від загальної суми. Також серед загального обсягу капітальних

інвестицій у 2021 році слід виділити частку державних коштів які були відведені на житлове будівництво, та інші джерела грошової допомоги які склали 3,3% (цей показник, обернено до щорічного зменшення частки іноземних інвестицій, у ці ж самі роки зріс на 0,2%) [16].

Тим не менш, хоч і відсоток вкладень невеликий слід розглянути чиї інвестиції в його межах переважають. В топі постійних інвесторів по-перше потрібно згадати про Кіпр – саме ця країна у 2021 році вже затвердилася на позиції найбільшої країни-інвесторки в Україні, також це Нідерланди, Австрія, Велика Британія, Німеччина тощо [16].

Раніше в роботі розглядалися перспективи інвестування в українські фінансові активи для міжнародних партнерів у форматі проведення SWOT-аналізу. Для того аби окреслити особливості інвестування в Україні в мирний час та під час воєнного стану можна використати цей самий спосіб.

Іноземне інвестування в Україні має ряд сильних сторін, серед них: низька вартість виробництва у порівнянні з іншими європейськими країнами, висококваліфіковані працівники. Також не можна не згадати про те, що Україна користується безвізовим режимом з лівовою часткою країн-учасниць Європейського Союзу – це полегшує логістику, переміщення працівників та ведення бізнесу в цілому.

Стосовно проблем, з якими стикались інвестори з-за кордону ще до початку повномасштабного вторгнення потрібно згадати про оподаткування – люди які не звикли до місцевої Української системи оподаткування, складнощі з якою виникають навіть у громадян країни, можуть мати труднощі пов'язані з бюрократією. Якщо вагу цього фактору український уряд намагається зменшити, проводячи реформи, заохочуючи нові інвестиційні проекти, то все ще лишаються проблеми які подолати складніше. Це високий ризик корупції, під час повномасштабного вторгнення з'явився ризик натрапити на волонтерів-шахраїв. Також судова система в Україні не достатньо ефективна, іноземних інвесторів

лякає відсутність гарантованого захисту їхніх ресурсів, в тому числі й інтелектуальної власності, ну і найвагоміший фактор – нестабільний політичний клімат. Такі проблеми Україна теж намагається подолати – уряд ініціює заходи які мають на меті боротися з корупцією, Україна намагається розширювати зовнішньоекономічні зв'язки, розвивати інфраструктуру, вкладатися у підтримку сфер у яких вона має великий потенціал. Проте, на жаль, не усі проблемні фактори можливо швидко виправити, а деякі, наприклад, корупція, дуже сильно вкорінилися.

Що стосується ризиків та перешкод, то один з найочевидніших пунктів, які впливають з описаних вище умов, це в загальному низький рівень розвиненості внутрішнього ринку. Українці в більшості схильні до витрачання власних коштів на товари першої необхідності, відповідно дуже мало людей заощаджують кошти, як свідчить статистика цей показник становить всього лише орієнтовно 2% від доходів громадян. Така фінансова необізнаність веде до принципу життя «від зарплати до зарплати» та малий досвід практики інвестицій в межах України. Наступна очевидна перешкода – слабкість державних інституцій. Як і зазначалося в роботі, інвесторів відлякує реальна загроза незахищеності з боку українського законодавства. Цей фактор є одним з ключових, які впливають на рівень довіри інвесторів. Ще один фактор – недовіра до банків з боку громадян України. На відміну від, наприклад, американської практики, українці схильні остерігатися кредитних зобов'язань. Це з одного боку пояснюється низькою фінансовою грамотністю населення, а з іншого – недостатньо сприятливі умови банківської системи.

Що стосується можливостей, то Україна очевидно сприятлива країна для інвестицій. Галузей в яких спеціалізується держава, таких як сільське господарство або ІТ-сфера небагато, але вони добре розвинені і мають гарний потенціал. ІТ сектор взагалі відрізняється своєю унікальністю, адже навіть найрозвиненіші країни світу намагаються впроваджувати ідеї які для українців стали вже буденністю. Також ця сфера характеризується тим, що з початком

повномасштабної війни вона не лише утрималася на плаву, а й почала розвиватися дедалі стрімкіше. Також, якщо говорити про можливості, то потрібно аби Україна з свого боку докладала максимум зусиль для поліпшення сприятливості інвестиційного клімату в межах держави. Якщо такий фактор як війна є складним для вирішення, то інші аспекти Україні під силу. Підвищення обізнаності населення, впровадження жорсткіших методів для боротьби з корупцією, зменшення бюрократичних процесів та підвищення надійності правової бази це потужні сфери, тим паче вони впливають не лише на інвестиційний клімат всередині країни, а й прямо впливають на рівень життя населення країни [17].

Фактично, хоч і існує низка загроз, можна стверджувати що багато галузей в Україні готові до прийняття іноземних інвестицій. Проте капітальні інвестиції міжнародні партнери, яким варто було б приділяти увагу фінансовим показникам ефективності, все ж обирають надавати сферам які на їхній погляд є найменш ризикованими, та які швидше і ймовірніше окуповуються – а саме це галузі, про які вже згадувалося в цій частині роботи – галузь промисловості, сфера торгівлі тощо. Як свідчила наведена статистика, навіть до початку повномасштабного вторгнення частка іноземних інвестицій в капіталі цих «найсприятливіших» для інвесторів галузях становила менше відсотку, тож хоч наведені сфери і є фактичним топом лідерів на українському ринку, проте, через маленьку частку інвестицій, вони не дуже впливають на посилення стійкості України як країни з сприятливим середовищем для інвестування.

Насправді, вектори розвитку високотехнологічних й науково-дослідницьких сфер стають ключовими для приваблення іноземних інвесторів. Ці галузі за своєю природою та вже наявним рівнем розвитку в Україні сприятливі для розширення експорту та підвищенню конкурентоспроможності вітчизняних товарів та послуг на світовому ринку. Ці напрямки, відповідно, забезпечать постійне стабільне економічне зростання та конкурентоспроможність й інших українських галузей у майбутньому. Міжнародні партнери насправді зацікавлені в галузях, що обіцяють високу рентабельність і стабільність інвестицій, в випадку України це якраз і є

такі інноваційні сфери як, наприклад, ІТ. В даному випадку специфіка полягає ще й у тому, що для іноземного інвестора який не звик до того, що все може бути настільки діджиталізоване як в Україні і це працюватиме, ці галузі сумнівні, тому потрібно переконувати інвесторів що такі вкладення будуть надійні.

Для приваблення іноземних інвесторів у ці галузі потрібно розробляти ефективні інвестиційні програми та надавати державні пільги, які зможуть окупитися якщо ця сфера стане більш цікавою для них. Створити сприятливі умови для науково-дослідних проєктів, заохочувати до співпраці кваліфікованих фахівців із відповідних сфер, на державному рівні підтримувати стартапи та інновації. Розвиток інфраструктури зможе забезпечити високу якість життя для працівників, це також важливо. Проте, потрібно не забувати і про традиційні галузі української економіки, які також вимагають інвестицій – це металургія, хімічна промисловість, харчова промисловість, машинобудування, сільське господарство тощо. Ефективні реформи, увага до судової системи, боротьба з корупцією, удосконалення законодавства, зроблять Україну привабливою для міжнародних партнерів навіть під час воєнного стану.

Якщо з мотивацією приватних міжнародних інвесторів все зрозуміло, то можна перейти до розгляду питання у чому полягає кардинальна різниця з міжнародними фінансовими інституціями. Міжнародні фінансові установи, такі як Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, Європейський інвестиційний банк тощо відіграють ключову роль у підтримці рівня та розвитку економіки України. Саме вони є головними та найбільшими інвесторами України, а також, їхня позиція орієнтує менших інвесторів, коли вони постають перед питанням чи варто інвестувати в Україну.

Міжнародні фінансові організації, окрім заяв та грошової допомоги консультують уряд України з питань розподілу ресурсів, експертно допомагають в реалізуванні реформ та спланованих проєктів. Європейський банк реконструкції та розвитку, наприклад, також сприяє розвитку інфраструктури, інших проєктів які спрямовані на підвищення рівня життя населення України, а це і розвиток

малих і середніх бізнесів, допомога в сфері охорони праці. Діяльність, яка націлена на підтримку України в скрутному становищі, не лише залучає інших іноземних інвесторів, а й створює нові робочі місця, покращує рівень життя громадян, утримує економіку країни на плаву. З початку повномасштабної війни на території України, внесок міжнародних фінансових організацій є критично важливими для українців [18].

Європейський банк реконструкції та розвитку, або ж ЄБРР, є однією з основних міжнародних фінансових установ, які ведуть співробітництво з Україною. Основна мета діяльності ЄБРР полягає у фінансовій підтримці економічних реформ у тій чи іншій країні, щоб допомогти їм перейти до ринкової економіки. Банк активно працює у країнах Східної Європи та має комерційну спрямованість, його основна діяльність полягає у наданні позик для фінансування різноманітних проектів, а також у наданні консультацій та навчанні менеджменту й банківській справі. Навіть якщо позики від ЄБРР не є основною частиною зовнішніх запозичень України, співпраця з цією міжнародною фінансовою установою має важливе значення, оскільки вона входить до числа провідних глобальних фінансових організацій. В будь-якому випадку, слід розглядати не лише лідерство інвесторів за обсягами наданих коштів, а й враховувати величину та можливості організації, враховуючи обсяги фінансової допомоги у порівнянні в часі. ЄБРР з самого початку повномасштабного вторгнення російської федерації зробив заяви про свою підтримку та надав Україні фінансову допомогу [19].

Порівняння обсягів залучених за допомогою ЄБРР коштів у 2022 та 2021 роках представлено на рисунку 2.1

Рисунок 2.1 Обсяг залучених за допомогою ЄБРР коштів, млрд євро

Джерело: складено автором на основі [20-21]

На рисунку відображена різниця між залученими коштами за допомогою Європейського банку реконструкції та розвитку у останньому році до початку та у перший рік повномасштабної війни. Європейський банк реконструкції та розвитку у 2021 році надав Україні загалом 1 мільярд євро. У 2022 році, з початком повномасштабної війни, ця сума збільшилася до 1,7 мільярда євро, перевищивши минулорічний показник майже на половину. Крім цього, у 2022 році було залучено ще 200 мільйонів євро через банки-партнери. За допомогою ЄБРР також було зібрано донорські кошти у розмірі 1,4 мільярда євро, які були спрямовані на підтримку України та країн, що найбільше постраждали від війни протягом 2022-2023 років. Таким чином, загальна сума, залучена за допомогою ЄБРР у 2022 році, становить 3,3 мільярда євро, що перевищує показник попереднього року майже втричі. Власне банк інвестував 1,7 мільярда євро у 2022 році, і він самотужки перевищив показник у 3 млрд євро у наступному 2023 році [20,21].

Не зважаючи на те, що ЄБРР не був основним інвестором України, обсяги допомоги які надійшли з початку повномасштабного вторгнення зробили Банк цінним партнером під час кризи.

Одним з головних партнерів України є Світовий банк – зазвичай, Світовим банком називають Міжнародний банк реконструкції та розвитку, він же МБРР, і Міжнародну асоціацію розвитку – МАР. Світовий банк за результатами кожного року публікує на своєму сайті звіт, де можна побачити на що були спрямовані видатки інституції. Звіт Світового банку дозволяє порівняти обсяги наданих коштів різним регіонам світу – Південній Азії, Латинській Америці та Карибському басейну, Європі та Центральній Азії, куди входить Україна, Східній Азії та Тихоокеанському регіону, Близькому Сходу та Північній Африці, Західній та Центральній Африці та Східній Африці й Півдню Африки.

Якраз те, що у звіті наведені показники для цілих регіонів, а не окремих країн, можна буде оцінити рівень занепокоєння Світовим банком тим, наскільки війна в Україні торкнулася сусідніх держав, адже саме регіон Європи та Центральної Азії найбільше відчувають вплив конфлікту.

Звіт свідчить, що щорічно обсяг коштів які Світовий банк резервував для різних регіонів світу зростає, що є природним. Проте співвідношення розподілених фінансів залишалось в цілому стабільним. Найбільший відсоток коштів, як правило, припадає на регіони Східної та Південної Африки, який протягом 2019-2022 років коливався в межах від 17% до 26%. В той же час найменше коштів виділялося для Європи та Центральної Азії (у ці ж самі роки від 9% до 12% відповідно), а також для Близького Сходу та Північної Африки (мінімум 6%, та максимум 12%).

По показниках, представлених у звіті, та їх відсотковому співвідношенні, можна встановити, що в період з 2019 по 2021 роки частка зарезервованих коштів для регіону Європи та Центральної Азії була на 1-3% меншою, ніж обсяг коштів, які СБ планував надати Східній Азії та країнам Тихоокеанського регіону. Однак у 2022 році, під час повномасштабної війни на території України, Світовий Банк зарезервував для Європи та Центральної Азії 12% від усіх витрат, в той час як для регіону Східної Азії та Тихоокеанського регіону — 10%, що становить на 2% більше.

Розглядаючи тенденцію у абсолютних показниках, можна виявити, що з 2019 по 2021 рік Світовий банк планував надавати різні суми для Європи та Центральної Азії, які відрізнялися на рівні 1-1,5 млрд доларів щорічно, за винятком 2021 року, коли цей показник виявився нижчим, ніж у попередньому році. Натомість надалі різниця між зарезервованими коштами у 2022 та 2021 роках значно зросла - вона склала більше ніж 2,6 мільярдів доларів США, що принаймні на один мільярд доларів перевищує різницю між показниками минулих років [22].

Світовий банк виступає як вигідний кредитор для України завдяки різноманітним умовам надання позик, які передбачаються за рахунок фінансування від різних установ, тобто Міжнародного банку реконструкції та розвитку, або ж Міжнародної асоціації розвитку. На додачу до відмінностей в їхніх цілях, обидві організації спрямовують свою діяльність у різні країни - МАР надає позики країнам з низьким рівнем доходу за мінімальними відсотковими ставками або ж без них, у той час як МБРР зазвичай надає кредити державам у яких рівень доходу є середнім, встановлюючи процентні ставки відповідно до рівня економічного розвитку країни.

Згідно класифікації Світового банку Україна належить до країн з рівнем доходу нижче середнього, тому її кредитуванням з двох установ займається МБРР – саме ця установа є другим за обсягами наданих позик, після Міжнародного валютного фонду, кредитором. Також, слід зазначити що оскільки частка яку займає МВФ з роками потроху зменшується, вага позик від МБРР відповідно зростає [22].

Для того щоб до кінця проаналізувати звіт по наданим коштам від Світового Банку слід порівняти обсяги зарезервованих коштів з кількістю фактично наданих. Ця різниця наглядно відображена на рисунку 2.2.

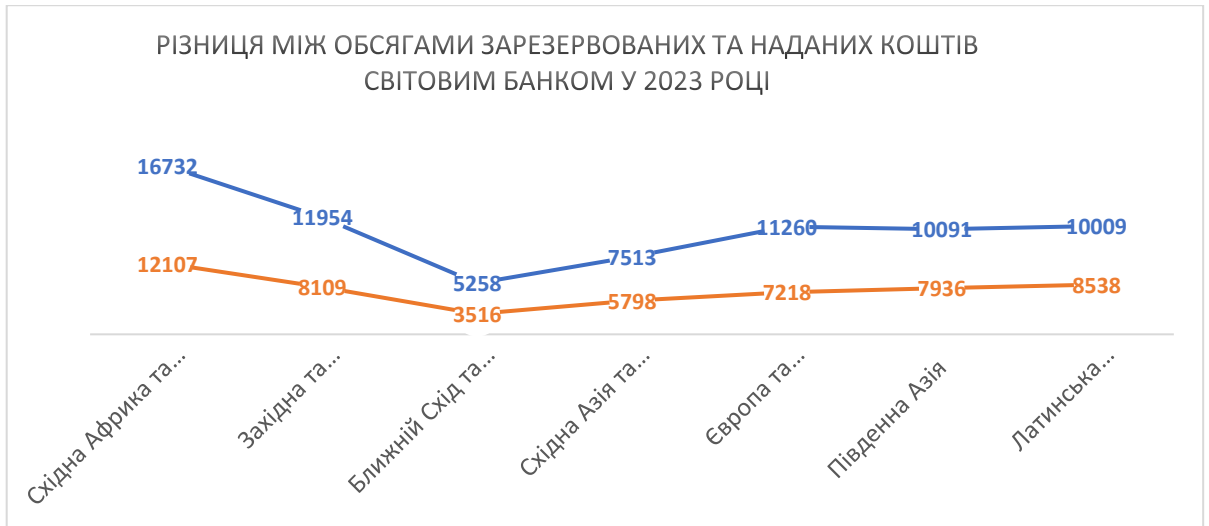

Рисунок 2.2 Різниця між обсягами зарезервованих та наданих коштів Світовим банком у 2023 році

Джерело: складено автором на основі [22]

Важливо порівняти різницю між зарезервованими та наданими коштами також і в динаміці по роках, тому аналогічна відмінність для 2022 року відображена на рисунку 2.3.

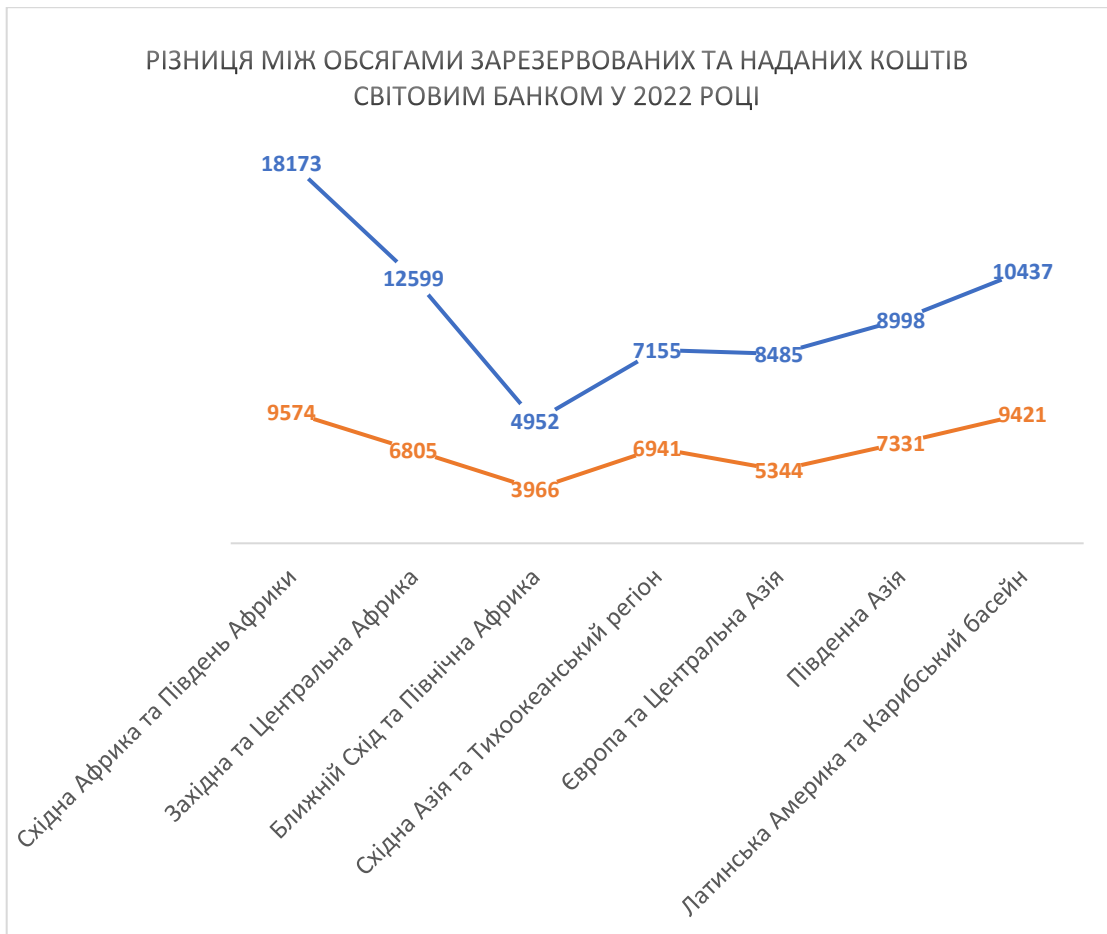

Рисунок 2.3 Різниця між обсягами зарезервованих та наданих коштів Світовим банком у 2022 році

Джерело: складено автором на основі [22]

Як можна побачити з рисунків, у 2023 році різниця між наданими та зарезервованими Світовим банком коштами для різних регіонів світу стала більш рівномірною, проте фактично на регіон Європи це не сильно вплинуло. Графіки синього кольору, які відображають обсяг зарезервованих коштів у обох роках перевищують кількість наданих фінансів, і розрив у випадку регіону Європи та Центральної Азії у 2023 році навіть трохи збільшився, хоча в пропорційному відношенні у 2022 році Європа та Центральна Азія отримали майже 63% від зарезервованих коштів, а у 2023 році це трохи більше 64%.

Світовий банк від початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України висловлював підтримку Україні та надавав невідкладну фінансову допомогу, а також вже у 2022 році Україна потрапила в список найбільших країн-позичальниць Міжнародного банку реконструкції та розвитку, тому можна припустити, що в межах одного регіону – в даному випадку Європи та Центральної Азії – розподіл фактично отриманих коштів був дещо іншим, ніж раніше.

Більше того, в рамках допомоги Україні, серед основних завдань МБРР є підтримка в розбудові. Про це й говорили у Світовому Банку – організація підтримуватиме Україну навіть після припинення воєнних дій – стільки часу, скільки це потребуватиме. Окрім того, слід зазначити, що допомога Світового Банку регулюється у відповідності до актуальних потреб, адже воєнні дії означають для країни відсутність стабільності та неочікувані зміни обставин у будь-який момент [22].

Нарешті що стосується Міжнародного валютного фонду – організації, яка є найбільшим інвестором для України, і для якої Україна є четвертою в списку лідерів за обсягом отриманих позик. Співпраця МВФ та України почалася ще у 1994 році програми системної трансформаційної позики з метою підтримання рівня платіжного балансу. З того часу Україна постійно брала участь в програмах співробітництва з МВФ, таких як «stand-by» та програми розширеного фінансування - Extended Fund Facility, або ж EFF. Пауза у співпраці була лише з 2002 по 2008 рік. Програми були спрямовані на підтримку національної валюти, рівня платіжного балансу, відновлення резервів НБУ. Остання запланована програма «stand-by», яка мала на меті підтримати макроекономічну стабільність, почалася у 2018 році, проте у 2020 програма співпраці з Україною була зупинена – в МВФ це пояснили тим, що Україна має високий рівень корупції та недостатньо допрацьовану законодавчу систему, особливо коли мова йде про положення, які торкаються регулювання підприємницької діяльності. У 2019 та 2020 роках Україна зверталася до Міжнародного валютного фонду із запитом про нові

варіанти співпраці. Міжнародний валютний фонд щоразу висував нові умови, яких Україна не виконувала повністю, через що співпрацю щоразу зупиняли. Через певний час України звернулася до МВФ знову, уряд заявив що умови виконано, і співробітництво продовжилося до 2022 року, аж доки не почалася повномасштабна війна росії з Україною [23,24].

З початку повномасштабного вторгнення МВФ виділив 1,4 мільярдів доларів США екстреного фінансування, для цього було використано Rapid Financing Instrument (RFI), тобто Інструмент прискореного фінансування – такий вид програми потрібен коли у країні виникають проблеми з платіжним балансом внаслідок воєнних дій і відкладання може закінчитися розпадом економіки.

Окрім траншів, які надав Міжнародний валютний фонд, він організував збір коштів для забезпечення потреб України на спеціальний рахунок – ця ініціатива була запропонована рядом країн-членів міжнародної фінансової установи. Також вже у 2022 році МВФ почав надавати підтримку іншим країнам, які теж зазнали впливу війни в Україні. У 2023 році Міжнародний валютний фонд погодив історичне рішення – відкриття програми розширеного фінансування для України, попри те що країна знаходиться у воєнному стані [23].

Отже, від початку повномасштабного вторгнення РФ на територію України, тобто починаючи з 24 лютого 2022 року, Україна в сукупності отримала міжнародну допомогу у розмірі майже 170 млрд євро. Це загальний обсяг, який включає в себе військову підтримку – це приблизно 40% від загальної суми, так і, власне, грошову допомогу, що становила половину всього обсягу. Біля 10% решти – це гуманітарна допомога. Найбільшу підтримку надали міжнародні фінансові інституції, такі як МВФ, ЄБРР, Група Світового банку. Також важливими партнерами стали деякі окремі країни, наприклад США [25].

2.2 Аналіз динаміки рівня безробіття до початку повномасштабного вторгнення та після

Оскільки метою дослідження є оцінка впливу обсягів міжнародної допомоги на рівень безробіття в Україні, окрім розмірів фінансування потрібно проаналізувати щорічну динаміку рівня безробіття. Наочно це виведено на рисунок 2.4.

Рисунок 2.4 Динаміка рівня безробіття в Україні, виражена у відсотках - 2000-2023 роки

Джерело: складено автором на основі [26]

З рисунку наглядно видно, що з 2000 року і до глобальної фінансової кризи у 2008 році рівень безробіття поступово, але впевнено знижувався. Невеликий зріст показника відбувся власне через цю першу кризу, після чого безробіття в Україні продовжило спадати. Наступний підйом графіка припадає на 2014 рік – тобто рік початку війни з росією. Через нестабільну політичну ситуацію, наступні кілька років трималися орієнтовно на одному рівні. Цікаво те, що початок кризи, спричиненої пандемією коронавірусу, не змусив графік різко піднятися – це можна пов’язати з тим, що пандемія прийшла в Україну у 2020 році, і люди мали змогу підготуватися до такого розвитку подій, а також те що для багатьох людей

епідемія стала нагодою змінити місце роботи і почати заробляти дистанційно. Сфера ІТ, яка в цей період якраз набирала оберти, добре розвинена в Україні, тому для багатьох українців це стало скоріше новою можливістю, а не викликом [26].

РОЗДІЛ 3

3.1 Моделювання залежності між рівнем державного та гарантованого державою боргу та рівнем безробіття в Україні

Підсумовуючи теоретичну та аналітичну частини дослідження, можна в цілому сказати, що інвестиції з-за кордону, не важливо в яку сферу вони спрямовані, потрібні для того щоб підтримувати та розвивати економіку України та, відповідно, підвищувати рівень життя населення.

Для того аби спробувати визначити, наскільки сильно обсяги наданих коштів впливають на громадян України, і чи впливають взагалі, можна спробувати побудувати модель яка це пояснюватиме. Проте слід врахувати аспекти, які ускладнюють побудову моделі.

По-перше, на даний момент знайти точні зведені дані про обсяги інвестицій в Україну майже неможливо, особливо якщо говорити про період після початку повномасштабної війни. Доцільно було б у якості фактора, який би відображав обсяги інвестицій в Україну обрати обсяги наданої допомоги від головних країн-партнерів та міжнародних фінансових організацій. Однак, навіть якщо брати до уваги лише найбільших інвесторів, їх все ще ціла низка, окрім того є міжнародні фінансову інституції, які не надають звіти про надання коштів конкретним країнам – наприклад, у звітності Світового банку можна знайти лише дані про кошти які надані великим регіонам світу. Також недоцільно використовувати дані про плани надання коштів Україні, адже, по-перше, вони не обов'язково справджуються, по-друге, якщо говорити про саме програми співробітництва, більшість розраховані не на один рік. Також, слід пам'ятати, що домовленість про співпрацю не означає що її доведуть до кінця, якщо наприклад одна з сторін порушить умови договору – як вже зазначалося в роботі, історія з непостійними траншами від Міжнародного валютного фонду це підтверджує.

Беручи до уваги наведені фактори які унеможлиблюють збір точних даних по обсягу інвестицій в Україну, в якості фактора, який би це відображав найточніше можна використати рівень державного та гарантованого державою боргу. Цей показник відображає сумарні зобов'язання країни на вказаний момент часу. Ця цифра якраз формується із зобов'язань перед інвесторами, більше того, як свідчить статистика про яку йшла мова в роботі, основну частку цього показника складають позики, отримані від найбільшого інвестора в Україні, а конкретніше Міжнародного валютного фонду.

В даній роботі використання показника, який відображає величину державного та гарантованого державою боргу на конкретну дату є виправданим та більш точним, аніж збір даних по кількості коштів, отриманих від різного роду інвестицій. В такому випадку об'єктом дослідження є рівень безробіття в Україні. Метою дослідження є визначити наявність чи відсутність впливу зміни у рівні державного боргу на рівень безробіття.

Варто виділити певні питання і з боку фактору який відображає рівень безробіття в Україні. На момент розробки дослідження не було знайдено жодного наукового доробку який би розглядав наявність та вагомість впливу іноземних інвестицій в Україну на рівень безробіття. Рівень безробіття, як показник що обернено відображає рівень зайнятості населення, має низку факторів які можуть на нього вплинути – це, як припускається, обсяги інвестицій в Україну, також зміни положень у політиці яка стосується податків, демографічні тенденції, такі як темпи міграції, народжуваність тощо. Багато з цих чинників теж важко звести, проте при підготовці дослідження були намагання побудувати багатофакторну модель, яка описувала б вплив різних факторів на рівень безробіття в Україні. На жаль, такі моделі в результаті довелося відкинути, адже комбінації які застосовувались в якості незалежних змінних в результаті призводили до автокореляції яка не піддавалася виправленню.

Саме тому, наведена в дослідженні модель побудована аби відобразити вплив лише рівня державного та гарантованого державою боргу на рівень безробіття в Україні.

В ході дослідження перевірялася наступна гіпотеза: оскільки рівень державного боргу досить точно відображає обсяги наданих Україні інвестицій, припускається що модель продемонструє принаймні мінімальну залежність показника що відповідає за рівень безробіття від показника який описує рівень державного боргу. Припускається, що рівень безробіття обернено залежить від рівня державного та гарантованого державою боргу – тобто, чим більше коштів отримує Україна від іноземних інвесторів, тим більше зростає рівень життя населення і рівень безробіття падає.

Характеристика інформаційної бази:

Рівень державного та гарантованого державою боргу було взято з відкритої бази даних Міністерства фінансів України з 2000 по 2023 рік, кількість показників – 24.

Рівень безробіття взято з відкритих даних на сайті Мінфін з 2000 по 2023 роки, кількість показників – 24 [26].

Динаміка рівня державного боргу з 2000 по 2023 роки відображена на наступному рисунку 3.1 [27].

Рисунок 3.1 Рівень державного та гарантованого державою боргу, млн доларів США, 2000-2023 роки

Джерело: складено автором на основі [27]

Якщо порівнювати з відносно стабільними показниками рівня безробіття, які спостерігалися до початку повномасштабної війни, то державний борг роками впевнено ріс. Проте кінець графіку, як і на рисунку що відображав рівень безробіття в Україні так само різко загнутий наверх. Для точніших висновків потрібно подивитися на результати моделі.

Специфікація моделі.

Для побудови моделі було використано натспні змінні:

- Залежна змінна Y – рівень безробіття, виражений у відсотках
- Незалежна змінна X – рівень державного та гарантованого державою боргу, виражений в мільйонах доларів США.

Загальне рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y = a_0 + a_1 * X$$

Враховуючи те, що дані по рівню безробіття надані у відсотках, а дані по обсягу державного боргу у мільйонах доларів США, їх було прологарифмовано.

Усі обрахунки були здійснені за допомогою програмного забезпечення Microsoft Excel. На таблиці 3.1 відображені дані, які використовувались при побудові моделі

Таблиця 3.1 Дані, які використовувались при побудові регресійної моделі

№	Рівень боргу - X	Рівень безробіття - Y
1	10348,91	0,124
2	10117,82	0,117
3	10190,54	0,103
4	10692,81	0,097
5	12146,63	0,092
6	11674,55	0,078
7	12661,05	0,074
8	13848,99	0,069
9	18538,03	0,069
10	26518,69	0,096
11	34759,61	0,088
12	37474,52	0,086
13	38660,00	0,081
14	37536,00	0,077
15	38792,20	0,097
16	43445,40	0,095
17	45604,60	0,097
18	48989,40	0,099
19	50462,50	0,091
20	48940,80	0,086
21	53720,80	0,099
22	57197,00	0,103
23	71398,60	0,255
24	101704,70	0,182

Джерело: складене автором на основі [26-27]

Визначимо середні величини:

$$X_{\text{сер}} = 4,447415671$$

$$Y_{\text{сер}} = 0,102291667$$

Наступний етапом потрібно розрахувати емпіричні коефіцієнти регресії a_1 та a_0 . Для цього спочатку знаходимо відповідні елементи формул та виносимо проміжні розрахунки у таблицю:

Таблиця 3.2 Перші проміжні розрахунки при побудові моделі

i	X_i	Y_i	$\text{del}X = X - X_{\text{ср}}$	$\text{del}Y = Y - Y_{\text{ср}}$	$(\text{del}X)^2$	$\text{del}X * \text{del}Y$
1	2	3	4	5	6	7
1	4,0148946	0,124	-0,43252106	0,021708333	0,187074468	-0,00939
2	4,0050869	0,117	-0,44232872	0,014708333	0,195654698	-0,00651
3	4,0081972	0,103	-0,43921847	0,000708333	0,192912867	-0,00031
4	4,0290918	0,097	-0,41832382	-0,00529167	0,174994819	0,002214
5	4,0844558	0,092	-0,36295987	-0,01029167	0,131739866	0,003735
6	4,0672401	0,078	-0,38017552	-0,02429167	0,144533427	0,009235
7	4,1024697	0,074	-0,34494595	-0,02829167	0,118987706	0,009759
8	4,1414181	0,069	-0,30599757	-0,03329167	0,093634512	0,010187
9	4,2680636	0,069	-0,17935209	-0,03329167	0,032167172	0,005971
10	4,4235521	0,096	-0,0238636	-0,00629167	0,000569472	0,00015
11	4,5410749	0,088	0,093659224	-0,01429167	0,00877205	-0,00134
12	4,5737361	0,086	0,126320408	-0,01629167	0,015956846	-0,00206
13	4,5872618	0,081	0,139846179	-0,02129167	0,019556954	-0,00298
14	4,574448	0,077	0,12703232	-0,02529167	0,01613721	-0,00321
15	4,5887444	0,097	0,14132874	-0,00529167	0,019973813	-0,00075
16	4,6379438	0,095	0,190528129	-0,00729167	0,036300968	-0,00139
17	4,6590087	0,097	0,21159298	-0,00529167	0,044771589	-0,00112
18	4,6901021	0,099	0,24268645	-0,00329167	0,058896713	-0,0008
19	4,7029688	0,091	0,255553092	-0,01129167	0,065307383	-0,00289
20	4,6896711	0,086	0,242255394	-0,01629167	0,058687676	-0,00395
21	4,7301425	0,099	0,282726801	-0,00329167	0,079934444	-0,00093
22	4,7573733	0,103	0,30995758	0,000708333	0,096073701	0,00022
23	4,8536897	0,255	0,406274025	0,152708333	0,165058584	0,062041
24	5,007341	0,182	0,559925352	0,079708333	0,3135164	0,044631
СУМА	106,73798	2,455	-1,7764E-14	3,19189E-16	2,271213337	0,110531

Джерело: обрховано автором на основі [26-27]

Розрахуємо a_0 та a_1 :

$$A_0 = -0,114147085$$

$$A_1 = 0,048666184$$

Оскільки значення a_0 відмінне від 0, то можна сказати що рівень безробіття в Україні не є строго пропорційним до рівня державного боргу.

Рівняння регресії після підставлених коефіцієнтів матиме вигляд:

$$Y = -0,114147085 + 0,048666184 * X$$

Отже, при зростанні рівня боргу на 1, рівень безробіття зростає на 0,048666184 відсотка.

Визначимо коефіцієнт еластичності рівня безробіття відносно рівня боргу:

$$E = 2,115898181$$

Отже, при зростання рівня боргу на 1%, рівень безробіття гранично зросте на 0,33%.

Дозаповнимо проміжну таблицю:

Таблиця 3.3 Доповнена проміжна таблиця з коефіцієнтами

$(\text{del}Y)^2$	Yпрогноз	$\text{del}Y_{\text{прогноз}}$	$\text{del}Y_{\text{прогноз}}^2$
8	9	10	11
0,000471	0,081243	0,04275748	0,001828202
0,000216	0,080765	0,03623478	0,00131296
5,02E-07	0,080917	0,02208342	0,000487677
2,8E-05	0,081933	0,01506656	0,000227001
0,000106	0,084628	0,00737221	5,43494E-05
0,00059	0,08379	-0,00579	3,35238E-05
0,0008	0,085504	-0,0115045	0,000132353
0,001108	0,0874	-0,0183999	0,000338558
0,001108	0,093563	-0,0245633	0,000603355
3,96E-05	0,10113	-0,0051303	2,63201E-05
0,000204	0,10685	-0,0188497	0,000355311
0,000265	0,108439	-0,0224392	0,000503518
0,000453	0,109097	-0,0280974	0,000789467
0,00064	0,108474	-0,0314738	0,000990603
2,8E-05	0,10917	-0,0121696	0,000148099
5,32E-05	0,111564	-0,0165639	0,000274364
2,8E-05	0,112589	-0,0155891	0,00024302
1,08E-05	0,114102	-0,0151023	0,000228079
0,000128	0,114728	-0,0237285	0,00056304
0,000265	0,114081	-0,0280813	0,00078856
1,08E-05	0,116051	-0,0170509	0,000290733
5,02E-07	0,117376	-0,0143761	0,000206673
0,02332	0,122063	0,13293653	0,01767212
0,006353	0,129541	0,0524589	0,002751936
0,036229	2,455	1,2212E-15	0,030849822

Джерело: складено автором на основі [26-27]

Використовуючи критерій Стюдента, визначимо чи значимо відрізняється від 0 вибіркового коефіцієнта a_1

$$\text{Сігма } E = 0,035852605$$

$$\text{Сігма } a1 = 0,204124145$$

$$ta1 = 0,238414639$$

По таблицях розподілу Стьюдента знаходимо значення t_{tabl} . Для числа ступенів свободи $k=24-2=22$, рівня значимості 0,05.

$$t_{\text{tabl}} = 0,230282619$$

Порівнявши значення $ta1$ та t_p , можна зробити висновок про те, що отримане значення для коефіцієнта $a1$ статистично незначуще. Підставивши інші рівні значимості, виявилось що коефіцієнт значущий всього на 18%. У даному випадку такий результат не є поганим, адже рівень державного та гарантованого державою боргу не має цілковито пояснювати зміни у рівні безробіття, на які впливає багато факторів, дані за якими звести майже неможливо.

Знайдемо інтервальні оцінки параметра $a1$ та для рівня значущості 0,82 знайдемо межі в яких з ймовірністю 18% лежать значення параметра $a1$:

$$\text{del } a1 = 0,047006243$$

$$a1 - \text{del } a1 \leq a1 \leq a1 + \text{del } a1$$

$$0,001659942 \leq a1 \leq 0,095672427$$

Розрахуємо коефіцієнт детермінації:

$$R^2 = 0,148476143$$

Коефіцієнт детермінації говорить про те, що всього 14% змін у рівні безробіття України пояснюється обсягом державного боргу, в той час як на інші фактори припадає 86% залежності. Одразу розраховуємо коефіцієнт кореляції та перевіримо значущість R:

$$R = 0,385326022$$

$$Tr = 1,958579794$$

Коефіцієнт кореляції R вказує на рівень тісноти зв'язку залежної та незалежної змінних - тут він становить 0,39. Оскільки $Tr > tr$, можемо зробити висновок про певний рівень значущості.

Перевіримо статистичну значущість моделі за критерієм Фішера:

$$Fr = 3,83603481$$

$$F_{tabl} = 3,627212766$$

За розрахованими показниками можемо зробити висновок що модель в цілому адекватна на 93%.

Підсумовуючи, побудована модель говорить, що при зростанні рівня боргу на 1, рівень безробіття зростає на 0,048666184%. При зростанні рівня боргу на 1%, рівень безробіття гранично зростає на 0,33%. Коефіцієнт залежності, який використовувався у моделі, значущий всього на 18%. Проте у випадку даного дослідження це теж результат. Рівень безробіття України залежить від обсягів

наданих Україні коштів на 14%, решту складають інші фактори. Коефіцієнт кореляції говорить про те, що змінні які застосовувалися у моделі мають не дуже тісний зв'язок. Критерій Фішера визначив, що модель адекватна на 93%. Отже, гіпотеза про те що рівень безробіття обернено залежить від рівня державного боргу не підтвердилася, адже модель вказала на хоч і слабку, але прямо пропорційну взаємодію.

3.2 Рекомендації щодо залучення іноземних інвесторів та поліпшення рівня зайнятості в Україні

Для того аби заохотити іноземних інвесторів вкладатися в Україну слід працювати над конкретними кроками які зроблять інвестиційний клімат в Україні більш сприятливим. Раніше в роботі згадувалося те, що одні з найбільших перешкод для інвесторів це відсутність довіри до українського законодавства, високий рівень корупції. Окрім того, щоб вживати заходів для подолання цих проблем, було б варто на практиці показувати потенційним міжнародним партнерам що Україна готова до прозорості – більш детальні звіти про витрати коштів які інвестують в Україну підвищать довіру інвесторів. Також, що стосується проблеми бюрократії, особливо коли цим мають займатися іноземці в Україні – державі слід йти на зустріч потенційним партнерам та робити все, щоб вести справи в Україні було просто. Ще один аспект стосується підвищення інвестиційної привабливості для найбільших на даний момент інвесторів – міжнародний фінансових організацій. Для того, аби програми співпраці доводилися до кінця і, умовний, міжнародний валютний фонд швидше погоджував нові транші, Україні необхідно поліпшувати репутацію і ставати країною, з якою безпечно співпрацювати. Тому обов'язкове дотримання умов кредитування збільшить потік грошей в Україну.

Якщо говорити про вирішення проблеми з рівнем безробіття, то кроки можуть бути досить схожі. Щоб заохочувати людей шукати роботу, Україні

необхідно зробити офіційну зайнятість максимально привабливою. Спрощена система оподаткування, соц пакети з хорошим наповненням це досить прості, але дієві кроки, аби залучати більше людей до пошуку роботи. Звісно, що основні фактори які впливають на зростання рівня безробіття зовнішні та складно піддаються регулюванню. Проте країна може зробити максимум який від неї залежить щоб, наприклад, внутрішньо переміщеним особи мали більшу мотивацію влаштуватися на офіційну роботу, аніж жити на виплати, для цього і потрібні бонуси на роботі.

ВИСНОВКИ

Отож в кваліфікаційній роботі було розглянуто питання співробітництва України з міжнародними партнерами до повномасштабного вторгнення та після. Україна може похвалитися співпрацею з великою різноманітністю інвесторів, від найвпливовіших фінансових інституцій світу, які є головними інвесторами, і до маленьких приватних інвесторів, яких цікавлять українські стартапи.

Серед завдань дослідження був опис та порівняння різних видів міжнародної співпраці іноземних інвесторів з Україною. У роботі наведені приклади співробітництва України і з найвпливовішими, і з найменшими інвесторами. Було окреслено переваги, недоліки різних видів співробітництв, також перешкоди та можливості для майбутньої співпраці.

Згідно наступного поставленого завдання, в процесі дослідження було вивчено яку роль інвестиції в Україну з-за кордону відігравали до початку повномасштабної війни з росією та після. В ході дослідження було сказано також що допомога від міжнародних партнерів цінна не лише тому що передбачає фінансову підтримку, а й через відкриту позицію на підтримку України під час кризи. Коли такі заяви роблять головні фінансові організації світу, це формує ставлення у іноземних інвесторів до України як до країни, в яку потрібно вкладати гроші. В роботі окрему роль відведено такому виду інвестицій як облігації внутрішньої державної позики – один з найбезпечніших способів отримання хорошого відсотку прибутку, в той же час підтримуючи економіку країни.

Наступним завданням було проаналізувати рівень безробіття в Україні у динаміці за останні роки. На це в роботі відведено підпункт, де графічно представлена зміна показника за останні більше ніж 20 років. Ця тема все ще потребує подальшого дослідження, адже вплив на рівень безробіття навіть у мирний час є актуальною темою і, враховуючи специфіку факторів, які теоретично впливають на цей показник (про що детальніше було зазначено у 3 розділі),

предметом подальших досліджень може стати розробка системи яка б комплексно чинила вплив на такий складний фактор.

У роботі також було побудовано модель, яка окреслює межі впливу іноземних інвестицій на рівень життя населення. Для ведення спостережень за такими складними показниками було обрано залежну та незалежну змінні які найбільш точно відображали б стан речей. В якості заміни обсягів інвестицій з-за кордону було вирішено використати показник який об'єднує в собі рівень державного боргу та гарантованого державою боргу. Результати моделі показали, що вплив присутній, але він не дуже великий. Гіпотеза, яка висувалася на початку побудови моделі, не справдилася – рівень безробіття має все ж більш пряму залежність від обсягу отриманих Україною коштів. Це може пояснюватися тим, що насправді такі фактори як обсяг державного боргу та рівень безробіття в країні можуть впливати одне на одного. Тобто, високий рівень безробіття це не лише наслідок впливу якоїсь кризи, адже в певний момент він може сам спровокувати розвиток нової, що може збільшити розмір державного боргу, якщо країна буде зацікавлена у залученні позик в цей період.

На останок у роботі надано деякі рекомендації. Однією з ключових цілей, які слід ставити перед собою країні, якщо вона хоче поліпшити інвестиційний клімат всередині, є створення прозорих та надійних умов для заснування, ведення та розвитку підприємств та приваблення іноземних інвестицій. Сюди обов'язково потрібно включати зменшення бюрократії, спрощення процедур сплати податків для іноземних інвесторів, спрощення реєстрації бізнесу. Наступна, не менш важлива річ - забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності. У 2024 році в час розквіту штучного інтелекту це питання дуже актуальне. Також слід працювати над підвищенням рівня правової стабільності, захистом прав інвесторів. Важливо розуміти, що такі реформи не ише залучатимуть інвестиції, а й піднімуть рівень життя населення.

Окрім цього, потрібно розвивати інфраструктуру, робити звітності про використання фінансових ресурсів максимально прозорими, підтримувати

інноваційні технології. Насправді, нормалізація такого прозорого підходу в будь-яких сферах діяльності сприятиме підвищенню довіри людей. Для досягнення цілі бути привабливою країною для інвесторів, необхідно також постійно покращувати та актуалізувати законодавчу базу та процеси з організації, які спрямовані на забезпечення ефективного механізму регулювання відносин у сфері інвестицій та привертання більшого обсягу іноземного та внутрішнього капіталу до розвитку економіки України. Всі ці питання були детальніше розглянуті в останній частинці третього розділу.

Загалом, підсумовуючи результати роботи над дослідженням, викладеним у цій роботі, можна сказати що усі поставлені цілі та завдання були виконані. Побудована модель у третьому розділі мала б бути кращою, проте враховуючи тему дослідження, специфіку показників та не можливість відхилитися через конкретно окреслену тему, результат який говорить що залежність є, але вона не дуже значна, все ще можна вважати відповіддю на питання дослідження – чи вплив присутній, і якщо так, то який.

Тема, розкрита у даній роботі обширна та недостатньо вивчена, тож, враховуючи її актуальність, слід продовжити її вивчення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кириченко О. О. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. Київ : Знання, 2000. 563 с.
2. Мікула Н. А. Міжтериторіальне та транскордонне співробітництво. Львів, 2004. 395 с.
3. Скоробогатова Н. Є. Ефективність співробітництва України з міжнародними фінансовими організаціями. 2017. URL: http://skorobogatova.edu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/09/Skorobogatova_statya.pdf.
4. Міжнародні фінансові організації та співпраця з Україною. <https://financeworld.com.ua/>. URL: <https://financeworld.com.ua/mizhnarodni-finansovi-organizaciyi-ta-spivprasya-z-ukrayinoyu/>.
5. Співпраця з міжнародними фінансовими організаціями станом на 01.09.2022. Департамент економіки та інвестицій виконавчого органу КМДА. URL: https://dei.kyivcity.gov.ua/files/2022/9/8/stanom_na_010922.pdf.
6. World Bank Mobilizes Additional \$530 Million in Support to Ukraine. The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/09/30/world-bank-mobilizes-additional-530-million-in-support-to-ukraine>.
7. ЄБРР надав рекордні €2,1 млрд в Україні у 2023 році. The European Bank. URL: <https://www.ebrd.com/ebd-deploys-a-record-21-billion-in-ukraine-in-2023-ukr>.
8. Слуцький Б. Президент ЄБРР Оділь Рено-Бассо: Ми можемо слугувати містком між Україною, ЄС та іншими країнами. Новини України - останні новини України сьогодні - УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/spivprasya-ukrajini-z-yebrr-reno-basso-mi-mozhemo-sluguvati-mistkom-mizh-ukrajinoyu-yes-ta-inshimi-krajinami-novini-ukrajina-11894133.html>.

9. Економічна правда. ЄБРР торік надав Україні рекордні 2,1 мільярда євро: на які проєкти виділяють кошти. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2024/01/25/709141/>.

10. Куницький О. МВФ: Війна в Україні негативно вплине на економіки 143 країн – DW – 15.04.2022. dw.com. URL: <https://www.dw.com/uk/mvf-viina-v-ukraini-nehatyvno-vplyne-na-ekonomiky-143-krain/a-61485200>.

11. Ільченко Л. В Європі оголосили про незалежність від російського газу. zn.ua. URL: <https://zn.ua/ukr/ECONOMICS/v-jevropi-oholosili-pro-nezalezhnist-vid-rosijskoho-hazu.html>.

12. Мінекономіки попередньо оцінює падіння ВВП в 2022 році на рівні 30,4%. kmu.gov.ua. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/minekonomiky-poperedno-otsiniuie-padinnia-vvp-v-2022-rotsi-na-rivni-304>.

13. Економічна правда. “Найгірше ще попереду”: МВФ оновив прогнози щодо росту світової економіки. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/10/11/692504/>.

14. Військові ОБДП. Міністерство Фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/local_bonds_issued_during_the_war_time-572.

15. Global manufacturing supply chains: the future. URL: https://www.savills.com/impacts/markettrends/global_manufacturing_supply_chains_the_future.html

16. Державна служба статистики. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

17. Задоя А. О. Міжнародна інвестиційна діяльність : навч. посіб. / Задоя А. О. – Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2018. – 122 с.

18. Ринок фінансових послуг : навч. посіб. / Н. Р. Слав'юк, С. В. Глущенко. – Київ : НаУКМА, 2022. – 206 с.

19. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) URL: <https://www.ebrd.com/home>

20. Обсяг інвестиції ЄБРР в Україну за 2021 рік - 1 млрд євро: більше отримала лише Туреччина. FINBALANCE. URL: <https://finbalance.com.ua/news/brr-u-2021-rotsi-investuvav-1-mlrd-vro-v-ukranu-bilshe-otrimala-lishe-turechchina>.

21. ЄБРР допоможе у відбудові України, торік інвестував майже 2 мільярди євро. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/01/25/696351/>.

22. World Bank Annual Report 2022. The World Bank. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/37972/AR2022EN.pdf>

23. Відносини МВФ – Україна. Wikipedia. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Відносини_МВФ_–_Україна.

24. IMF Executive Board Completes First Review Under Stand-By Arrangement for Ukraine, Approves Extension of the Arrangement. International Monetary Fund. URL: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2021/11/22/pr21342-imf-executive-board-completes-review-for-ukraine-extension-of-the-arrangement>.

25. Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. URL: <https://minre.gov.ua/2023/06/29/mizhnarodna-dopomoga-dlya-ukrayiny-syagnula-170-mlrd-yevro/>

26. Рівень безробіття в Україні. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/unemploy/index.php/>.

27. Зовнішній державний борг України. Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/>.